

Dekkarin monet kasvot

12.5.2026

Kesä lähestyy pikkuhiljaa, ja yhä useampi lainaa kirjastosta pinon dekkareita lomapäivien ratoksi. Dekkareita toki luetaan ympäri vuoden, mutta etenkin kesällä niiden suosio kasvaa. Kirjastojen dekkarihyllyt tyhjenevät nopeasti ja etenkin pokkaripainoksina julkaistuja jännityskirjoja ostetaan runsaasti.

Rikoskirjallisuudesta puhutaan usein yleisnimikkeellä dekkarit. Itse asiassa rikoskirjallisuus on monipuolinen kirjallisuudenlaji, joka voidaan jakaa useaan eri lajityyppiin eli genreen. Seuraavassa tarkastellaan keskeisimpiä rikoskirjallisuuden genrejä esimerkkien avulla.

Jännityskirjallisuus ja rikoskirjallisuus

Jännityskirjallisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan hyvin erilaisia teoksia. Kyse voi olla periaatteessa mistä tahansa kirjasta, jossa jännitys on keskeisessä roolissa. Kauhua, agenttitarinoita tai perinteisiä dekkareita voidaan kutsua jännityskirjallisuudeksi. Kirja voi sisältää myös romantiikkaa, mutta keskeistä on se, että teoksessa on elementtejä, jotka luovat lukijalle jännityksen tunteen.

Rikoskirjallisuus on toinen lavea käsite. Periaatteessa siihen luetaan kaikki sellaiset teokset, joissa tapahtuu rikos. Useimmiten kyse on murhasta, mutta myös sellaisia rikoskirjoja on, joissa käsitellään esimerkiksi pankkiryöstöä. Arvas ja Ruohonen (2016) ovat jaotelleet rikoskirjallisuuden seuraaviin alalajeihin:

- Salapoliisiromaani tai arvoitusdekkari
- Kovaksikeitetty dekkari ja noir-trilleri
- Poliisiromaani
- Toimintatrilleri, kuten vakoilutrilleri, poliittinen trilleri, ekotrilleri, teknotrilleri ja tieteistrilleri
- Psykologinen trilleri
- Historiallinen rikoskirjallisuus
- Rikoskirjallisuuden parodiat ja pastissit

Edellä mainitun jaottelun lisäksi omiksi dekkarin alalajeiksi voidaan lukea myös nk. cozies eli pehmodekkarit sekä naisdekkarit, joiden päähenkilö on naisetsivä. Edellisille on tyypillistä väkivallattomuus, kun taas naisdekkareissa päähenkilö on usein naispuolinen toisinto kovaksikeitetystä miesetsivästä. Hyviä esimerkkejä cozies-dekkareista ovat Louise Pennyn Three Pines -sarjan kirjat ja Alexander McCall Smithin Mma Ramotswe tutkii -sarja. Naisdekkareista tutustumisen arvoisia ovat esimerkiksi Sara Paretskyn teokset.

Salapoliisiromaani – kuka sen teki?

Salapoliisiromaanit ovat kenties dekkarin tunnetuin lajityyppi. Niiden päähenkilö on rikosta ratkaiseva joko salapoliisi tai harrastelijaetsivä. Tyypillisiä esimerkkejä salapoliisiromaanin edustajista ovat esimerkiksi Agatha Christie ja Dorothy L. Sayers. Salapoliisiromaanin kulta-aika ajoittuu 1920- ja 1930-luvuille, mutta se on edelleen varsin suosittu dekkarin alalaji.

Salapoliisiromaaneissa keskeistä on ennen muuta rikoksen ratkaiseminen. Se tapahtuu pääsääntöisesti ”pieniä harmaita aivosoluja käyttäen”, kuten Agatha Christien useiden kirjojen päähenkilö Hercule Poirot osuvasti toteaa. Tätä dekkarin genreä kutsutaan usein myös whodunit-termillä.

Pimeiden kujien kulkijat

1920-luvulla syntyi myös niin kutsutta kovaksikeitetty rikoskirjallisuus, jonka pääosassa on myös yksityisetsivä. Kyse on eräänlaisesta antisankarista, jonka stereotypia on nukkavieru, viskiä siemaileva yksinäinen mies., joka kuitenkin pohjimmiltaan oikeudentuntoinen pienten ihmisten puolustaja. Genren klassikkoja ovat esimerkiksi Dashiell Hammett, Ross MacDonald ja Raymond Chandler.

Lajityyppi syntyi Yhdysvalloissa ja siinä on myös voimakkaan yhteiskunnallinen pohjavire. Kritiikki kohdistuu rikkaisiin ja heidän epäoikeudenmukaisuuteensa. Kirjan sankari – tai pikemminkin surullisen hahmon ritarin antisankari – on mies joka taistelee korruptiota ja tavallisten ihmisten sortoa vastaan.

Poliisiromaani

Poliisiromaanin keskeisenä piirteenä on päähenkilöinä olevien poliisien tutkinta työn kuvaaminen ja rikoksen ratkaiseminen. Realistisuus on tyypillistä tälle genrelle: tutkintamenetelmät kuvataan tarkkaan. Kotimaisista poliisiromaanien kirjoittajista moni onkin entinen poliisi tai rikostoimittaja.

Poliisiromaanin synnyn edellytyksenä oli organisoituneen poliisilaitoksen synty. Kotimaisen poliisiromaanin pioneerina pidetään 1950-luvulla esikoisteoksensa julkaissutta Mauri Sariolaa, joka hallitsi pitkää suomalaisia jännityskirjamarkkinoita. Matti Yrjänä Joensuu ja vastikään menehtyneet Jarkko Sipilä ja Harri Nykänen nostivat kotimaisen poliisiromaanin uudelle tasolle realistisella kerronnalla. Nykykirjailijoista entinen poliisina toiminut Kale Puonti on seurannut heidän jalanjälkiään realistisella tyylillään.

Trillerit ja historiallisen dekkarit

Tieteen termipankki (2026) määrittelee trillerin seuraavasti: ” Jännittävä dramaattisesti etenevä romaani, elokuva tai näytelmä, jonka tapahtumat kietoutuvat usein rikoksen ympärille”. Trillereistä tyypillisimpiä ovat erilaiset agenttiromaanit, kuten John LéCarren vakoojateokset.

Historiallsen dekkarit taas sijoittuvat menneeseen aikaan. Kotimaisista kannattaa mainita Virpi Hämeen-Anttilan Karl Björk -tarinat, jotka sijoittuvat 1900-luvun alkupuolelle. Niiden vahvuutena on tarkka vuosisadan alun Helsingin kuvaus. Kirjojen sivuilla Punavuoren bordellit ja Kaivopuiston hienostokorttelit kuvataan tarkasti ja asiantuntemuksella. Ulkomaisista historiallisista dekkareista esimerkiksi Robert van Gulikin Kiinalaiset naulamurhat ja muut sarjan teokset ovat oivia keskiaikaisen Kiinan elämänmenon ja tapojen kuvaajia.

Parodiat ja pastissit

Kaikki dekkaritkaan eivät ole haudanvakavia rikoskirjoja. Myös huumorilla on iso merkitys joissain lajityypin teoksissa. Yksi tunnetuimmista huumoridekkarin taitajista on Donald E. Westlake, jonka epäonninen rosvojoukko joutuu erilaisiin kommelluksiin. Kotimaisista dekkareista taas Markku Ropposen Kuhala-kirjat sisältävät ilkikurista, hersyvää huumoria. Tosikoille niitä ei voi suositella.

True crime – tosielämän rikoksia

Viime vuosina myös true crime -kirjallisuus on muodostunut yhä suositummaksi (vrt. Haasio ym,, 2025). Monet näistä kirjoista ovat rikollisten tai poliisien kirjoittamia, ja ne kuvaavat elämää alamaailmassa ja tehtyjä rikoksia. Tätä genreä on joskus kritisoitu rikollisten ja rikollisuuden glorifioinnista. Yhtä kaikki ne tarjoavat kurkistuksen maailmaan, jota emme tunne. Huumevelat, prosenttijengit, vankilaelämän…. kaikki nämä ovat tavalliselle kansalaiselle kaukaisia ja vieraita asioita. True crime -kirjojen avulla voimme kurkistaa tähän jengien ja ammattirikollisten maailmaan.

Tarinoita joka makuun

Dekkari on monipuolinen kirjallisuudenlaji. Parhaimmillaan se on kriittinen, yhteiskunnallisesti kantaaottava ja verbaalisesti korkeatasoinen teos. Se voi olla väkivaltainen tai tihkua romantiikkaa, siinä voi olla yliluonnollisia aineksia tai se voi kuvata realistisesti poliisityötä.

Jokaiselle löytyy varmasti dekkari, jonka parissa viihtyy. Sen avulla voi antaa aivoille luvan lomailla ja saa kurkistettua maailmaan, joka ei ole meidän arkeamme.

Ari Haasio
SEAMK

FT Ari Haasio on SEAMKin Kirjasto- ja tietopalvelualan yliopettaja. Tietoverkkoihin ja historiaan kohdistuneen

tutkimuksen ohella hän on kirjoittanut kuusi rikoskirjallisuutta käsittelevää teosta sekä toiminut seitsemän vuotta Aamulehden dekkarikriitikkona.

Lähteet

Arvas, P. & Ruohonen, V. (2016). *Alussa oli murha: johtolankoja rikoskirjallisuuteen.* Gaudeamus.

Haasio, A., Kannasto, E., & Pelevina, N. (2025). Rautarouvia ja rikottuja enkeleitä–naisrepresentaatiot True Crime-kirjallisuudessa. *Wider Screen 28* (1–2) 2025. 1-2/2025 WiderScreen 28

Tieteen termipankki 6.5.2026: *Kirjallisuudentutkimus: trilleri.* https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:trilleri